

AURORA PEȚAN

SARMIZEGETUSA REGIA

1. REDESCOPERIREA CETĂȚII

EDITURA

DACICA

SARMIZEGETUSA REGIA

1. REDESCOPERIREA CETĂȚII

AURORA PEȚAN

SARMIZEGETUSA REGIA
1. REDESCOPERIREA CETĂȚII

DACICA
2018

© Editura DACICA 2018. Toate drepturile rezervate.

Sat Alun nr. 1, com. Boşorod
337096, Jud. Hunedoara
Tel. 0757-322422
E-mail: contact@dacica.ro
www.editura.dacica.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

PEŢAN, AURORA

Sarmizegetusa Regia / Aurora Peţan. - Alun : Dacica, 2018-
vol.

ISBN 978-606-8538-00-6

Vol. 1 : Redescoperirea cetăţii. - 2018. - Conţine bibliografie. -
Index. - ISBN 978-606-8538-01-3

902

Corectură: Raluca-Eliza Bătrînoiu

Coperta: arh. Marian Coman

Viniete. Partea I: Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartenabteilung KVIIk 403 I/2 detaliu; Partea a II-a: Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Kartenabteilung KVIIk 403 I/2, detaliu; Partea a III-a: Bajusz 2015, I/1, p. 161, 2/127-128.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	11
INTRODUCERE. ÎN CĂUTAREA VEACULUI PIERDUT	17
SCOPUL, METODELE ȘI LIMITELE LUCRĂRII	21
REPERE GEOGRAFICE ȘI TOPONIMICE.....	27
ISTORIOGRAFIA SUBIECTULUI	31

PARTEA I

ISTORICUL CERCETĂRIILOR ȘI FONDUL DOCUMENTAR

PRIMELE INFORMAȚII ȘI DESCOPERIRILE DE TEZAURE	46
Tezaurul spălătorilor de aur (1491)	47
Enigmaticii cosoni.....	49
Marele tezaur din 1543	52
Visul lui David Albu din Chitid (1784)	69
Râpa cu galbeni (1790)	72
Tezaurul din Valea Mică (1802-1803).....	73
Tezaurul de la izvorul cetății (1803).....	75
Goana după aur	78
Tezaurul cărbunariilor (1804).....	80
Epilog	82
SĂPĂTURILE FISculUI AUSTRIAC	84
Contextul politico-economic.....	84
Instituții și persoane implicate.....	86

Fondul documentar	93
Săpăturile	95
Desfășurarea campaniilor	95
Organizarea șantierului.....	101
Zone și obiective cercetate.....	105
Tehnici de săpătură	106
Înregistrarea săpăturilor	110
Depozitarea materialelor	112
Raportul final și materialul cartografic.....	115
Raportul lui Anton Bögözi	115
Planșele lui András Szóts	119
Interpretări cu privire la originea ruinelor.....	125
Autorizarea căutătorilor de comori privați	127
Urmări. Documentele din fondul Mitrovsky	129
Raportul lui Péchy Mihály	129
Raportul din 1808	131
Ecouri: Franz Xaver Hene, Karl Eder, Franz von Pribila	132
Receptarea săpăturilor fiscului austriac.....	135
Importanța campaniilor austriece în cadrul arheologiei europene.....	136
PERIOADA ANTICARILOR.....	137
Ferencz László	139
Michael Ackner	141
Fodor András Lugosi	147
Johann Ferdinand Neigebaur	156
Keserű Ferencz	167
Ecouri: Kővári László și Carl Gooss	168
Receptarea cercetărilor din perioada anticarilor	170
PERIOADA NAȘTERII ARHEOLOGIEI ÎN TRANSILVANIA	172
Friedrich Müller și Heinrich Müller.....	173

Téglás Gábor și Téglás István.....	176
Finály Gábor, Kuzsinszky Bálint și Lang Nándor	183
G.A.T. Davies	192
Ecouri: Grigore Tocilescu și Iulian Marțian	193
Receptarea cercetărilor din perioada nașterii arheologiei.....	198
PREMISELE CERCETĂRILOR SISTEMATICE	201

PARTEA a II-a

REZULTATELE CERCETĂRILOR

OBIECTIVE CERCETATE.....	205
Zona centrală (incinta de piatră)	206
Zidul de incintă	206
Forma incintei și orientarea în plan.....	208
Dimensiunile și starea de conservare	210
Structura zidului.....	212
Porțile	214
Poarta de sud	215
Poarta de vest	217
Poarta de est și „beciul”	217
Interiorul incintei.....	221
Terasele inferioare	222
Terasele superioare	223
Atribuire, datare, funcționalitate	225
Identificarea pe teren a săpăturilor de la incintă.....	226
Zona de est (terasele IX-XII).....	228
Canalul de piatră și zidul terasei X.....	229
Turnul pentagonal și zidul terasei XI	231
Marele „cerc de piatră”	235

Ruinele unui templu?.....	245
„Baia de apă rece”	247
„Groapa pietruită”	251
Hambarul	255
Zona de sud („baia romană”).....	258
Istoricul cercetărilor	258
Problema numărului de clădiri și de încăperi	280
Aspecte arhitecturale.....	281
Aspecte legate de inventar.....	282
Probleme de funcționalitate și datare	283
Situția actuală a monumentului.....	284
Zona de vest (așezarea civilă).....	286
Tăul.....	287
Atelierul metalurgic.....	290
Obiective neidentificate	293
ARTEFACTE, MATERII PRIME ȘI MATERIALE.....	294
Artefacte din piatră	296
Elemente arhitectonice.....	296
Blocuri.....	296
Lespezi.....	299
Stâlpi / pilaștri de andezit	301
Tamburi	302
Plinte.....	306
Canale, jgheaburi	307
Vase din piatră.....	310
Inscripții și piese sculpturale.....	316
Blocuri cu semne.....	316
Inscripția „cu arme”	320
Basoreliefuri	331

Altare/baze de statui	337
Calote/ semicilindri de calcar	342
Alte obiecte din piatră	344
Râșnițe.....	344
Piese incerte.....	345
Artefacte din lut	346
Vase ceramice	346
Vase comune	346
Fragmentul din vasul cu inscripția DECEBALVS PER SCORILO.....	348
Creuzete	351
Material tegular.....	352
Căramizi.....	352
Țigle și olane.....	356
Conducte	357
Alte artefacte din lut	365
Artefacte metalice.....	366
Piese din fier	366
Arme	366
Unelte.....	366
Materiale de construcție	368
Obiecte de întrebuințare curentă	370
Piese cu destinație incertă.....	371
Pieze din bronz, alamă (?), cupru (?)	371
Piese din cupru/ bronz	372
Piese din alamă/ bronz.....	372
Piese din zinc (?).....	373
Piese din metale prețioase	374
Piese din aur	374
Piese din argint	374

Artefacte din sticlă	375
Materii prime și materiale	379
Prelucrarea pietrei.....	379
Prelucrarea fierului.....	382
Prelucrarea bronzului.....	385
Prelucrarea plumbului și a argintului.....	387
Prelucrarea sticlei.....	389
Lutul albastru	389
Smoala	390
Lemnul	391
Mortare și conglomerate.....	392
Materii organice	395
Oase	395
Vegetale.....	396
Descoperiri monetare	397
Monede din aur	397
Monede din argint.....	401
Monede din bronz.....	402

PARTEA a III-a

REDESCOPERIREA CETĂȚII

POVESTEA: DE LA SARMIZEGETUSA REGIA	
LA GRĂDIȘTEA MUNCCELULUI ȘI ÎNAPOI.....	409
Memoria locului.....	409
Grădiștea, „locul cetății”	409
„Țara Albă”	419
Orașul din munți și Orăștia din vale	421
Întâlnirea cu trecutul.....	424
Drumuri prin munți.....	424

Peisaje și ruine	431
Sarmizegetusa regăsită.....	439
Cele două Sarmizegetuse	439
Vremea legendelor.....	444
De la egipteni la agatârși, greci și traci.....	446
O așezare romană	448
Cea de-a doua reședință a lui Decebal	449
Identificarea cu Sarmizegetusa Regia.....	453
Alte „Sarmizegetuse”	459
CONTEXTUL: DE LA „RÂM” LA SARMIZEGETUSA REGIA	464
Dacii în discursul istoriografic	466
Dacia în imaginarul politic	473
Începuturile arheologiei epocii dacice	476
De la minerit la arheologie	481
RECEPTAREA: RECUPERAREA VEACULUI PIERDUT	486
ÎNCHEIERE	491
ENGLISH ABSTRACT	497
BIBLIOGRAFIE	547
ANEXE.....	577
Lista documentelor publicate de S. Jakó	579
Repere cronologice	585
Indice de persoane	588
Lista planșelor.....	599
Planșe.....	601

Marea aventură a redescoperirii Sarmizegetusei Regia, prezentată în paginile acestui volum, poate sta alături de alte aventuri arheologice ale secolelor trecute, de la dezvelirea orașului Pompeii de sub cenușa Vezuviului, la întâlnirea lui Napoleon cu vestigiile Egiptului antic.

La începutul secolului al XIX-lea, pe Dealul Grădiștii s-a desfășurat unul dintre cele mai mari șantiere oficiale ale Europei acelei vremi, pornit de autoritățile habsburgice ca o campanie de căutare de comori între ruinele cetății dacice, dar transformat destul de repede într-o investigație arheologică pre-științifică. Apoi, pe tot parcursul secolului, numeroși cărturari au organizat expediții la ruine, le-au cercetat, desenat, descris și chiar fotografiat. Aceștia au identificat o serie de construcții care astăzi le sunt necunoscute arheologilor și au adunat informații extraordinar de prețioase, care ar putea duce la rescrierea istoriei capitalei Regatului Dac.

Toată această aventură a rămas aproape complet necunoscută până acum. Imaginea fabuloasă a ruinelor ascunse în munți, într-o pădure seculară, iese acum la lumină pentru prima oară: un veac întreg din istoria Sarmizegetusei, uitat în praful arhivelor și în întunericul depozitelor de biblioteci, este recuperat în paginile acestei cărți. Se poate spune că aceasta este prima lucrare științifică de anvergură dedicată Sarmizegetusei Regia în cei peste 200 de ani de când cetatea a fost redescoperită.

Aurora Pețan este cercetătoare în cadrul Centrului de Studii al Fundației Dacica. Este licențiată în Limbi Clasice (1997, Universitatea București), master în Filologie Clasică (1998, Universitatea București), master în Arheologie și Studii Clasice (2012, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca), doctor în Filologie (2006, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti” București) și doctor în Istorie (2017, Institutul de Arheologie Iași). În perioada 1998-2006 a fost cercetătoare în cadrul Academiei Române și cadru didactic asociat la Universitatea București, unde a predat latina și greaca veche. În 2006 a obținut Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei Române. Din 2009 este președinte al Fundației Dacica, al cărei sediu se află în satul Alun, jud. Hunedoara. Principalul său domeniu de cercetare îl constituie istoria și civilizația dacilor.

